

Mračne senke Novog Sada

Zakoračite u mračne senke Novog Sada i pratite tragove mitova, zaboravljenih istorija i skrivenih, tajanstvenih urbanih priča. Ova tura otkriva grad ne samo kao mesto lepote, već i kao prostor sećanja, straha, mašte i odgovornosti.

Praktične informacije

Polazna lokacija: Sinagoga
Novi Sad, Srbija
(45°15'18.0"N 19°50'43.4"E)

Trajanje: ~130 minuta
Dužina: 7,8 km peške
(oko 10.000 koraka)

Potreban
materijal

Telefon, udobne cipele
Opciono: baterijska lampa,
voda

Nivo pristupačnosti: srednji

Tura uključuje duže pešačke deonice, stepenice,
neravan teren i mračnije podzemne prostore.

Bezbednost učesnika je prioritet tokom
cele ture. Ruta prati pristupačne javne
staze; međutim, pojedine lokacije, poput
Petrovaradinske tvrđave i podzemnih
galerija, mogu imati neravan teren, slabo
osvetljenje i skućene prostore.

Stanica 1: Novosadska sinagoga – sećanje na procvat i stradanje

Novosadska sinagoga je jedna od najupečatljivijih arhitektonskih i istorijskih znamenitosti grada. Podignuta početkom 20. veka, prvobitno je služila kao središnje mesto okupljanja jevrejske zajednice, odražavajući njen kulturni, verski i društveni život. Pre Drugog svetskog rata, Novi Sad je imao veliku i uticajnu jevrejsku zajednicu koja je oblikovala kulturu, trgovinu i intelektualni život grada. Danas je sinagoga jedan od malobrojnih vidljivih podsetnika na zajednicu koja je gotovo izbrisana tokom Holokausta.

Danas je sinagoga prenamenjena u koncertnu dvoranu i kulturni prostor. Njena prelepo obnovljena unutrašnjost sada je domaćin muzičkih izvođenja, izložbi i drugih kulturnih događaja, omogućavajući posetiocima da uživaju u njenoj arhitektonskoj lepoti dok učestvuju u kulturnom životu grada. Ova dvostruka uloga — kao mesto sećanja i živ kulturni centar — čini je jedinstvenim primerom kako istorijska mesta mogu povezati prošlost sa sadašnjošću.

Razgovor: Da li pretvaranje verskog objekta u kulturni centar čuva njegovo dostojanstvo ili ga umanjuje?

Prošetajte ka Trgu slobode oko 5 minuta da biste stigli do crkve Imena Marijinog.

Stanica 2: Katolička porta – duhovna moć

Katolička porta deluje kao mirno mesto u srcu Novog Sada: otvoren prostor gde se ljudi susreću, prolaze, čekaju prijatelje, pohađaju koncerte, festivale i javne događaje. Za mnoge građane ona nije povezana samo sa crkvom Imena Marijinog, već i sa svakodnevnim gradskim životom — kao mesto susreta, znamenitost i prislan javni prostor.

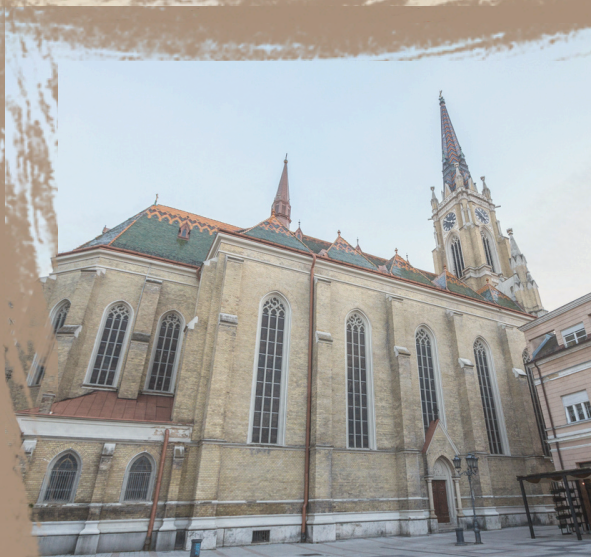
Ali ovo mesto nosi i tamnije istorijske slojeve. Pre nego što je krajem 19. veka podignuta današnja neogotička crkva, na ovom mestu su stajale starije katoličke crkve, a jedna ranija rimokatolička župna crkva teško je oštećena tokom nasilnih sukoba 1848–1849, kada je i sam Novi Sad pretrpeo razaranja. To nas podseća da sveta mesta nisu odvojena od istorije: ona mogu posvedočiti rat, političke promene, društvene tenzije i preobražaj javnog pamćenja.

Ova stanica pokazuje kako jedan urbani prostor može istovremeno nositi različita značenja: molitvu, okupljanje, slavlje, sukob i sećanje.

Scan me

U Novom Sadu religija nikada nije bila samo privatna stvar. Crkve i verske institucije često su oblikovale obrazovanje, dobrotvorni rad, društvene norme i javni život.

Stanica 3: Ulica Ilije Ognjanovića – prva filmska potera

Danas je Ulica Ilije Ognjanovića puna kafića, radnji i skrivenih pasaža koji povezuju jedno dvorište sa drugim. Pre više od jednog veka, ove iste uske ulice i prolazi pružili su savršenu scenografiju za „Lopov kao detektiv“, jedan od najranijih srpskih igranih filmova. Oko 1915. godine, mladi filmski stvaralac Vladimir Totović pretvorio je ovu svakodnevnu ulicu u pozornicu za scene potere, obmane i bekstva, koristeći njen lavirintski raspored da stvori napetost.

Dok je publika kasnije na platnu gledala izmišljenu poteru, sam grad je proživljavao neizvesnost Prvog svetskog rata. Izuzetni talenat Totovića prekinut je kada je mobilisan i poginuo sa samo 19 godina.

Ubrzo nakon završetka snimanja, mnogi mladići koji su hodali ovim ulicama zamenili su kostime vojnim uniformama. Neki, među njima i Vladimir Totović, nikada se nisu vratili, ostavljajući gradu sećanja umesto budućnosti.

Stanica 4: Trg slobode – skriveni sukobi

Trg slobode je dugo političko i društveno središte Novog Sada. Kroz istoriju je bio mesto na kome su se ljudi okupljali tokom političkih protesta, javnih proslava, demonstracija i velikih istorijskih promena. Tokom različitih političkih sistema i perioda kriza, ovaj trg je odražavao tenzije i podele prisutne u društvu.

Arhitektura oko trga priča priču o preobražaju, sa zgradama koje su svedočile smenama vlasti, ideologija i javnog života. Danas je to jedno od najprometnijih i najprepoznatljivijih mesta u gradu, ali njegova prošlost nosi i sećanja na neizvesnost, sukobe i društvene promene.

Razgovor: Može li priznavanje mračnijih aspekata istorije na poznatim mestima pomoći zajednicama da zaceljuju, pamte i obrazuju buduće generacije?

Pređite preko Varadinskog mosta ka Petrovaradinu i nastavite pravo do Podgrađa, koje se nalazi neposredno pre stepenica koje vode ka tvrđavi.

Stanica 5: Podgrađe – senke prošlosti – mračni „Gavran”

Ovaj kraj se dugo vezuje za lokalne legende i folklor, uključujući nadimak „Mračni gavran”, povezan sa atmosferom koju stvaraju njegove uske uličice, skrivena dvorišta i senke pod zidinama tvrđave. Vremenom su priče o zločinima, nestancima, krijumčarenju i tajanstvenim događajima postale deo lokalne mašte i doprinele mračnijem ugledu ovog kraja. Ovaj prostor takođe odražava društvene nejednakosti i kontrast između zvaničnih gradskih naracija i svakodnevne stvarnosti običnih ljudi.

Istorijski, Podgrađe je bilo dom zanatlija, trgovaca, vojnika i radničkih porodica čiji su svakodnevni životi bili oblikovani trgovinom, siromaštvom i vojnim aktivnostima, stvarajući snažan kontrast između romantične slike ovog kraja i teške stvarnosti života u njemu.

Scan me

Popnite se stepenicama kroz ulaz u tvrđavu i nastavite glavnom stazom dok ne stignete do Kule sa satom.

Stanica 6: Sat na tvrđavi – pijani sat

Sat na Petrovaradinskoj tvrđavi, poznat kao „pijani sat”, jedna je od najprepoznatljivijih znamenitosti Novog Sada. Njegove neobične kazaljke osmišljene su tako da lađari na Dunavu mogu izdaleka da očitaju vreme, povezujući tvrđavu sa trgovinom i svakodnevnom životom grada.

Ipak, sat je posvedočio više od mirnog rečnog saobraćaja. Godine 1849, tokom Mađarske revolucije, Petrovaradinska tvrđava postala je važan artiljerijski položaj sa kog je Novi Sad teško bombardovan. Više od dve trećine grada je uništeno, dok je Kula sa satom ostala da stoji kao svedok jednog od najmračnijih trenutaka u istoriji grada.

Danas sat simbolizuje ne samo lokalni identitet i legendu, već i otpornost Novog Sada kroz rat i obnovu.

„Sat je nastavio da odbrojava svaki sat kroz bombardovanje, rat i oporavak grada.”

Od Kule sa satom, prođite pored Gradskog muzeja ka javno dostupnom ulazu u podzemne galerije unutar kompleksa tvrđave.

Stanica 7: Podzemne vojne galerije – lovci na duhove

Ispod Petrovaradinske tvrđave prostire se ogromna mreža podzemnih vojnih galerija — skriveni grad izgrađen radi strategije, kretanja i opstanka. Ovi tuneli omogućavali su vojnicima da se kreću neopaženo, skladište zalihe i brane tvrđavu kroz složen sistem hodnika, odaja i tajnih izlaza. Vremenom su galerije svedočile i ratu i svakodnevnom životu, ostavljajući tragove onih koji su nekada prolazili kroz njih.

Danas ovaj prostor postoji između istorije i mašte. Mrak, tišina i lavirintska struktura stvaraju atmosferu koja poziva na tajnu i nagađanje.

Zbog mraka i strukture nalik lavirintu, galerije su okružene pričama o duhovima, nestancima i čudnim zvucima — pokazujući kako napušteni istorijski prostori često stvaraju mitove.

Galerije pokazuju kako prostori nekada izgrađeni za rat i kontrolu kasnije mogu postati mesta javnog pamćenja, turizma i kolektivnog pripovedanja.

SCAN ME

Ono što ovde vidimo nije samo istorija — već i priče koje stvaramo da bismo je objasnili.

Od ulaza u podzemne galerije, nastavite stazama tvrđave ka manje posećenoj istočnoj strani kompleksa, gde se lokalne priče povezane sa legendom o „Petiju” često vezuju za skrivene ćoškove i napuštene prostore.

Stanica 8: Legenda o „Petiju” – mit naspram činjenice

Legenda o „Petiju” jedna je od najtajanstvenijih lokalnih priča Novog Sada, koja spaja folklor, maštu i istoriju. Prema legendi, Peti je čudno, neuhvatljivo biće za koje se kaže da se pojavljuje na mračnim, skrivenim mestima poput šuma, napuštenih zgrada ili čoškova Petrovaradinske tvrđave.

Opisi se razlikuju — jedni ga vide kao senovitu figuru nalik ptici, dok ga drugi opisuju kao duha povezanog sa zaboravljenim prostorima.

Više od puke priče, Peti odražava ljudsku potrebu da objasni nepoznato i prida značenje mestima koja ne razumemo u potpunosti.

Ona pokazuje kako mitovi oblikuju način na koji doživljavamo i tumačimo grad.

Za razliku od tradicionalnih bića iz srpskog folklor, Peti postoji uglavnom kroz fragmentarne lokalne priče i prepričavanja na internetu.

Nastavite ka glavnim kapijama tvrđave, gde se na starijim kamenim zidovima i fasadama mogu naći simboli malteškog krsta.

Stanica 9: Enigma malteškog krsta

U blizini ulaznih kapija i starijih fasada unutar Petrovaradinske tvrđave, posetioci mogu primetiti male reljefe i simbole utisnute u kamene zidove, uključujući verzije malteškog krsta. Često previđeni, ovi znaci povezuju tvrđavu sa starijim vojnim, verskim i kulturnim uticajima koji su vekovima oblikovali ovaj kraj.

Malteški krst se istorijski vezuje za zaštitu, veru i viteške redove poput Malteških vitezova (jovanovaca). Iako njegovo tačno značenje unutar tvrđave nije uvek jasno, simbol je postao deo lokalnih priča i tumačenja povezanih sa skrivenim istorijama i zaboravljenim tragovima u gradu.

Ova stanica vas poziva da razmislite o tome kako simboli postavljeni u javnom prostoru mogu opstati dugo nakon što je njihovo prvobitno značenje zaboravljeno, i dalje utičući na to kako ljudi danas tumače istoriju i identitet.

Ovaj mali simbol otkriva kako se istorija, verovanje i misterija prepliću — i kako značenje često oblikuje tumačenje.

Nastavite pored simbola malteškog krsta ka spoljnim zidinama tvrđave, gde se i dalje mogu videti ventilacioni otvori i vidljivi delovi podzemnog sistema tunela.

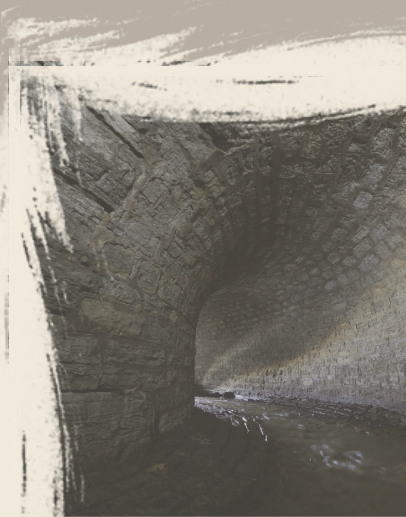
Ispod Petrovaradinske tvrđave nalazi se stvarna mreža podzemnih vojnih tunela i galerija, čiji su delovi i danas dostupni. Izgrađeni radi odbrane, kretanja i opstanka, ovi prolazi su nekada omogućavali vojnicima da se neopaženo kreću kroz tvrđavu.

Vremenom su lokalne priče i legende sugerisale da se neki od ovih tunela nastavljaju ispod Dunava i povezuju Petrovaradin sa Novim Sadom. Prema legendi, skriveni prolazi povezivali su crkve i tajne lokacije ispod grada. Iako nijedan potvrđeni istorijski dokaz nije potvrdio postojanje tunela ispod reke, priča je generacijama ostala deo lokalnog folklora.

Čak je i danski pisac Hans Kristijan Andersen pominjao takve priče tokom svojih putovanja duž Dunava 1838. godine. Danas legenda postoji između istorije, mašte i urbanog pamćenja, odražavajući kako skriveni prostori često postaju deo kolektivnog pripovedanja.

Bilo stvarne ili izmišljene, ovakve priče postaju deo kolektivnog identiteta grada, pokazujući kako zajednice kroz pripovedanje čuvaju misteriju, sećanje i lokalno nasleđe.

Iz oblasti tunela kod spoljnih zidina tvrđave, siđite kroz Petrovaradin Beogradskom ulicom, a zatim nastavite Reljkovićevom ulicom dok ne stignete do crkve na Tekijama kod glavnog puta.

Stanica 11: Crkva na Tekijama – sneg u avgustu

Rimokatolička crkva Snežne Gospe na Tekijama nalazi se u blizini Petrovaradina, na mestu sa mnogo istorijskih slojeva. Pre nego što je postala hrišćansko svetište, ova lokacija je bila povezana sa osmanskim verskim životom, a sama reč „tekija” označava odmorište koje se često vezuje za dervise i puteve.

Prema lokalnom predanju, crkva je povezana sa bitkom kod Vezirca 1716. godine, kada je habzburška hrišćanska vojska porazila osmansku vojsku kod Petrovaradina. Legenda kaže da se „sneg u avgustu” pojavio kao čudesni znak zaštite Bogorodice.

SCAN ME

Sloboda u zajednici nije samo u tome da se u njoj živi, već i u tome da se sluša, preispituje i pamti. Jer mračnija strana Novog Sada podseća nas da svaki grad nosi priče koje izazivaju način na koji vidimo njegovu prošlost, sadašnjost i identitet.

MYSTERY

Ali razumeti grad znači i razumeti ono što je skriveno ispod površine.

Tokom ovog putovanja videli ste da je Novi Sad više od ulica i zgrada.

To je grad:
sećanja
pitanja
skrivenih priča
tihih tragova

Od zaboravljenih legendi do vidljivih ožiljaka istorije, svako mesto nosi slojeve značenja. Neke priče se slave, dok druge ostaju u senci.

Sufinansira
Evropska unija

Ovu knjižicu je izradio EDIT Centar u okviru projekta
Empower Youth, Explore Stories (EYES)

Kontakt

EDIT Centar

Novi Sad, Srbija

editcentar@gmail.com

youtheditcenter@gmail.com

KONTAKT

 editcentar.org

 explorestories.eu

 edit_centar

 infopolis_ns

 EDIT Centar

 Infopolis Omladinski
Info Centar

 edit.centar

Finansirano od strane Evropske unije. Izraženi stavovi i mišljenja su isključivo oni autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni organ za dodelu grantova ne mogu biti odgovorni za njih.